

Viešųjų investicijų įgyvendinimas Lietuvoje: apribojimai ir tendencijos

Dr. Klaudijus Maniokas

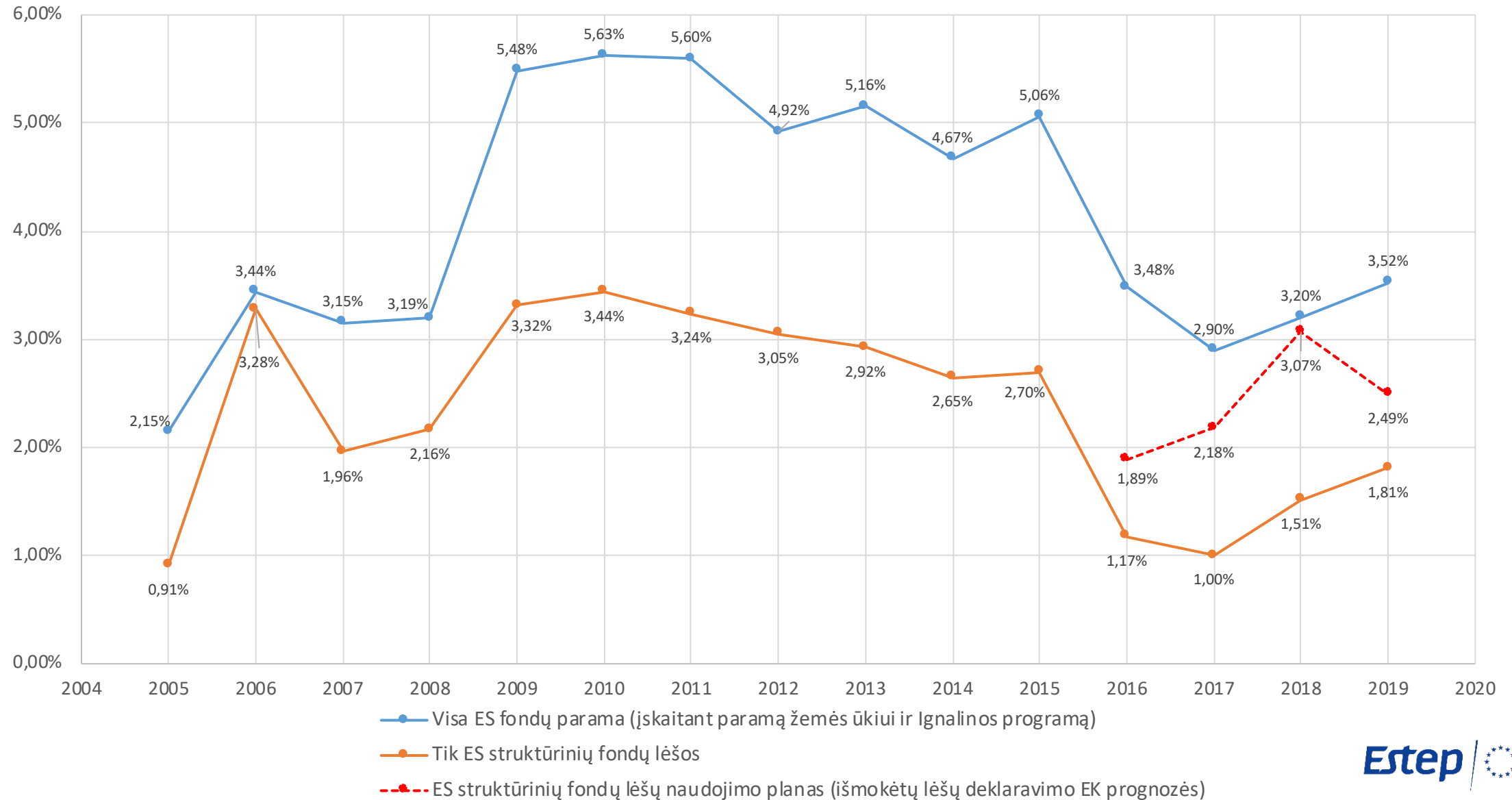
ESTEP

PRIMINIMAS. LITERATŪRA APIE STRUKTŪRINIUS FONDUS. AR JIE VEIKIA? IR KAIP?

- Bendras atsakymas – **ES SF veikia** skatindami BVP ir užimtumo augimą ir taip didindami ES regionų konvergenciją. Tačiau...
- Investicijų rezultatai priklauso nuo endogeninių faktorių, tokių kaip **nacionalinių institucijų kokybė** ir makroekonominės politikos, tačiau nėra aiškių įrodymų dėl visų prisidedančių faktorių ir vienareikšmiško patvirtinimo dėl jų poveikio.
- ES SF daugiausia investuoja į infrastruktūrą, ir tos investicijos dažniausiai pasiteisina. Tą patvirtina tiek makroekonominiai, tiek kokybiniai tyrimai.
- Bet jos dažniausiai **pagerina gyvenimo kokybę, o ne konkurencingumą ir augimą.**

KIEK IKI ŠIOL SUGEBĖJOME INVESTUOTI?

ES fondų lėšos Lietuvos ekonomikoje, % BVP

Investavimo greičio dinamika ir apribojimai: ką sako skaičiai

- Daugiausia kiek sugebėjom investuoti per metus – apie 1 milijardą eurų.
- Paskutiniaisiais metais stebimas:
 - A) ryškus investavimo greičio mažėjimas;
 - B) ryškus atsilikimas nuo planų (realizuojama apie 50-70 procentų planų);
 - C) tai chroniškos problemos.
- Priežastys (iš vertinimų): politinis ciklas, nauji kokybės reikalavimai, stagnuojantys administraciniai gebėjimai ir nereformuota valdymo ir kontrolės sistema (VKSas).
- Atskirai: ES reikalavimai ir strateginio planavimo Lietuvoje ydos.
- Apie viską truputį detaliau.

Strateginio planavimo „perspaudimai“

- ESTEP atlikti tarpinis ir kiti ES SF vertinimai parodė, kad atskira svarbi investicijų vėlavimo priežastis – neproporcingai didelis dėmesys tikslams ir rodikliams ir neproporcingai mažas – intervencijos logikai ir ypač priemonėms/projektams.
- Paprastai kelis metus diskutuojama apie tinkamus tikslus, o priemonės lieka tokios pačios arba iš viso neaiškios.
- Šitą problemą dar labiau paaštrino dabartinės Finansų ministerijos inicijuota strateginio planavimo pertvarka.
- Kelis metus didelis dėmesys skirtas Nacionalinei pažangos programai – kur nėra nieko daugiau tik tikslai ir rodikliai. Jokių projektų.

Kitos šalys nuėjo kitu keliu

- Čekijos investijų plano 2020-2050 pavyzdys
- https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-investicni-plan-CR-2020_2050.pdf

Karlštejn – zajištění skalního masivu, statika hradeb, úprava přístupové cesty, zpřístupnění okruhu kolem Velké věže a vybudování zázemí pro provoz	Opravy objektu by měly navázat na projekt IROP, který je 1. etapou obnovy objektu. V rámci projektu bude provedena úprava přístupové cesty, zpřístupnění okruhu kolem Velké věže, zajištění skalního masivu, statika hradeb a vybudování zázemí pro provoz hradu včetně odslupu objektů.	Národní památkový ústav	Karlštejn	2022	278
Kladruby – soubor renostrukt	Jedná se o kompletní obnovu objektů, které tvoří historické jádro kláštera. Akce řeší odstranění haváří, obnovu krovů, střešního pláště, stropů, kompletní obnovu fasád orientovaných do vstupního nádvoří.	Národní památkový ústav	Kladruby u Stříbra	2028	270
Valeč – soubor rekonstrukcí (hlavní budova, kočárková, vlna, kovárna, teatro, oplocení)	Jedná se o rekonstrukci nejpoziřenéjších budov ve Valeči.	Národní památkový ústav	Valeč	2020	270
Důl Michal – celková obnova a rehabilitace areálu	Záchrana památkové chráněných hodnot národní kulturní památky, řešení neudržitelného havarijního stavu objektů a konstrukcí (objekt třídílná uhlí, technologické celky, staticky porušené podlaží) v areálu významné technické památky. Celková obnova a rehabilitace – nefunkčního čarouhelného dolu.	Národní památkový ústav	Ostrava	2022	265
Kunštát a Lysice – vybudování depozitáře a konzervátorských dílen	Vybudování depozitáře pro mobiliář objektů ve správě Národního památkového ústavu na zámku v Kunštátě a navazujících restaurátorských a konzervátorských dílen v Lysicích.	Národní památkový ústav	Kunštát, Lysice	2021	255
Rekonstrukce spodního jeviště	Rekonstrukce spodního jeviště historické budovy Národního divadla a elektrických pohonů předního i zadního jeviště.	Národní divadlo	Praha	2022	252
Oprava Sokolovského zámku	Oprava Sokolovského zámku – oprava střešy, fasády a zbytku interiéru zámku	Muzeum Sokolov, PO KV	Sokolov	2023	250
Krásný Dvůr – oprava střech a fasád zámku a rekonstrukce jeho interiéru, obnova bývalé jízdárny, skleníku, ústřední rokle	Jedná se o rekonstrukci interiéru zámku, střešy, fasád a obnovu ústřední partie parku a Poustevníkovy rokle v areálu státního zámku Krásný Dvůr.	Národní památkový ústav	Krásný Dvůr	2021	248
Centrální depozitář a příjmová a montážní hala Technického muzea v Brně	Jedná se o novostavbu centrálního depozitáře a příjmové a montážní haly.	Technické muzeum v Brně	Brno	2021	235
Sanace nosných konstrukcí parkingu	Sanace nosných konstrukcí parkingu Národního divadla	Národní divadlo	Praha	2019	214

104

06. MINISTERSTVO KULTURY

Rekonstrukce Provozní budovy Národního divadla	Rekonstrukce Provozní budovy Národního divadla vč. vnějšího pláště	Národní divadlo	Praha	2024	200
Rozšíření muzejní expozice Muzea Cheb	Budova bývalé pošty v Chebu – rozšíření muzejní expozice Muzea Cheb, příspěvkové organizace Karlovarského kraje	Muzeum Cheb, PO KV	Cheb	2020	200
Lednice, obnova havarijních částí objektů v zámeckém parku	Jedná se o vybudování infrastruktury zámeckého parku. Obnova historických objektů v parku, nezbytné sociální, technické a technologické zázemí, které umožní funkčnost, zpřístupnění, ochranu, a přiměřeně využití historických objektů v areálu	Národní památkový ústav	Lednice	2022	190
Stekník – zámek – statika, fasáda, přílehlá jihovýchodní terasa a kanalizace, restaurování – jižní křídlo, rozšíření prohlídkové trasy + celková rekonstrukce areálu teras, zahrad a ohradních zdí		Národní památkový ústav	Stekník	2021	185
Kapucinské nám. 4 – rekonstrukce objektu	Jedná se o rekonstrukci objektu Kapucinské nám. č. 4 pro potřeby Moravského zemského muzea.	Moravské zemské muzeum	Brno	2023	180
Rájec, odstranění havarijního stavu objektů v zámeckém areálu		Národní památkový ústav	Rájec nad Svitavou	2025	173
Výstavba depozitáře ve Frenštátě pod Radhoštěm pro Národní muzeum v přírodě	Předmětem projektu je vybudování nového objektu přístavby depozitáře ve Frenštátě pod Radhoštěm pro Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm vč. pořízení nezbytného vybavení.	Národní muzeum v přírodě	Frenštát pod Radhoštěm	2020	165
Centrální depozitář pro muzea a galerii v Českém Dubu	Novostavba centrálního depozitáře pro muzea a galerii v Českém Dubu	kraj	Český Dub	2024	160
Centrální depozitář Velebudice	Vybudování centrálního depozitáře ve Velebudicích pro novodobé archeologické sbírky a velkoprostorové sbírkové předměty s možností centra pro jejich konzervování.	Oblastní muzeum v Mostě	Velebudice	2022	150
Hradec nad Moravicí – III. etapa obnovy Červeného zámku	Třetí etapa obnovy Červeného zámku. Po dokončení statického zajištění podzemní části a obnovy střešy bude realizována obnova vnitřních konstrukcí, rozvodů a interiéru	Národní památkový ústav	Hradec nad Moravicí	2020	150
Přístavba depozitáře Českého muzea hudby	Jedná se o přístavbu depozitáře Českého muzea hudby Národního muzea na pozemku v Litoměřicích.	Národní muzeum	Litoměřice	2023	130
Nové interiéry a mobiliář areálu Klementina	Jedná se o vybavení zrevitalizovaného areálu Klementina novým mobiliářem.	Národní knihovna ČR	Praha	2021	128

105

06. MINISTERSTVO KULTURY

Nereformuota ES SF valdymo ir kontrolės sistema

- ESTEP atliktas VKSo vertinimas bei kiti vertinimai (Valstybės kontrolės ypatingai) atskleidė įsisenėjusias investicijų valdymo problemas:
 - nacionalinė investicijų sistema, nepaisant daugybės raginimų, vis dar atskirta nuo SF valdymo sistemos;
 - nors daugelis aplinkinių šalių (Latvija, Estija) jau seniai atliko investicijų agentūrų konsolidaciją, Lietuvoje tai vis dar atidėliojama;
 - agentūros išimtinai orientuotos į administravimą, o ne į pagalbą rengiant projektus (su labai retomis išimtimis);
 - įsisenėjusios viešųjų pirkimų bėdos, ypač didelis perkančiųjų organizacijų skaičius;
 - tebesitęsiantis dualizmas ministerijose – šalia turinio departamentų egzistuoja atskiri ES SF departamentai.

Ką daryti?

- Pripažinti realybę: kad greitai investuoti trūksta gebėjimų, net ir paskutiniaisiais finansų perspektyvos metais (be rimtų pokyčių, kurie užtrunka).
- Ieškoti alternatyvų investicijoms per valstybinius projektus. Viena tokių – vaučeriu metodas.
- DNR plane numatyti lėšas investicijoms į administracinius gebėjimus.
- Investuoti į administracinius gebėjimus šiomis kryptimis:
 - administruojančių agentūrų konsolidacija;
 - jų perorientavimas nuo administravimo į pagalbą rengiant projektus;
 - ministerijų turinio/politikos departamentų ir šakinių agentūrų stiprinimas (tokių kaip švietimo agentūra) ir galimybė naudoti išorės konsultantus.

Kas tas vaučerių metodas

- Pinigus skirti ne (vien) valstybiniam projektams, o krepšeliams įmonėms ir asmenims nustatant kur tas lėšas galima išleisti.
- Galima būtų naudoti kvalifikacijos kėlimui (žr. naują Europos įgūdžių darbotvarkę), skatmeninimui ir pan.
- Tai būtų investicija į paklausą, o ne į pasiūlą.